

Nr 36

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående utredningar och förslag på trädgårdsnäringens område m. m.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 234 av herr *Nilsson, Yngve, m. fl.* och II: 279 av herr *Hæggbloom m. fl.*, har yrkats, att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär framläggande fortast möjligt av förslag avseende att åt trädgårdsnäringen skapa ett system för gränsskydd och prissättning, som i huvudsak överensstämmer med det som tillämpas för jordbruket.

Vidare har i de likaledes till utskottet hänvisade motionerna I: 341 av herr *Sveningsson* och herr *Nilsson, Yngve*, samt II: 424, likalydande, av herr *Nilsson* i Bästekille *m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en omedelbar allsidig och grundlig utredning angående den yrkesmässiga fruktodlingens avsättnings- och gränsskyddsfrågor på längre sikt.

Slutligen har i de till utskottet hänskjutna likalydande motionerna I: 385 av herr *Hermansson m. fl.* och II: 480 av herr *Hansson m. fl.* hemställt, att riksdagen måtte besluta att hos Kungl. Maj:t anhålla om en allsidig utredning rörande trädgårdsnäringens problem, dess ställning och betydelse inom vårt näringsliv och folkhushåll samt behovet av ett smidigare och tryggare gränsskydd, allt i syfte att framlägga förslag till riktlinjer för den framtida trädgårdspolitiken.

Beträffande de skäl, som åberopats till stöd för yrkandena, får utskottet hänvisa till innehållet i motionerna.

Över motionerna har utskottet låtit inhämta yttranden från lantbruksstyrelsen, statens jordbruksnämnd, Sveriges lantbruksförbund, Riksförbundet Landsbygdens folk, Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund och Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund.

Lantbruksstyrelsen har i sitt yttrande, dagtecknat den 13 mars 1957, tillstyrkt förslagen om en allsidig utredning. Såsom motivering härför har styrelsen anfört följande.

Det är enligt styrelsen obestridligt, att trädgårdsnäringen f. n. befinner sig i en besvärlig omställningsprocess. Genom den snabba frammarschen under senare år på teknikens område har visserligen även andra näringsgrenar råkat i samma läge, men trädgårdsnäringen torde dock vara särskilt utsatt genom en högst besvärande konkurrens från utlandet, vilken blivit en följd av importpolitiken efter kriget. Under det att importen av jordbruksprodukter varit tämligen restriktiv, har samtliga trädgårdsprodukter med undantag för äpplen och päron frilistats och kunnat införas i obegränsade

mängder. Då därjämte tullskyddet försämrats dels genom i vissa fall direkta sänkningar av tullsatserna och dels genom penningvärdets förändring, har de ekonomiska betingelserna för trädgårdsproduktionen i landet blivit ogynnsamma.

I flertalet övriga europeiska länder skyddas trädgårdsproduktionen i princip på samma sätt som jordbruksproduktionen. Produktionen av köksväxter och frukt i Europa har under efterkrigstiden ökat med viss överproduktion som följd. Överskottet söker sig naturligen till länder med fri marknad, däribland särskilt Sverige, vilket här skapat förhållanden, som är ytterst besvärande för den inhemska produktionen. Enligt styrelsens mening är import befogad under tid, då produktionen inom landet icke kan tillgodose behovet. Import är av viss betydelse även med hänsyn till, att den kan påskynda rationaliseringen av den inhemska odlingen. Styrelsen understryker emellertid, att försäljningen på vår marknad av överskottsprodukter från andra länder utgör ett alltför allvarligt hot mot vår egen produktion för att lämnas obeaktad. De ogynnsamma förhållanden under vilka trädgårdsnäringsens utövare arbetar påkallar emellertid uppmärksamhet även så till vida, att hänsyn måste tagas till det behov av beredskap, som obestriddligen föreligger jämväl inom detta område av näringslivet.

Styrelsen instämmer i motionärernas uppfattning, att trädgårdsnäringsen i fråga om statligt skydd och stöd bör betraktas som en gren av jordbruket och därför i princip tillerkännas samma företrädesrätt till den inhemska marknaden som gäller för jordbruket. Det synes styrelsen nödvändigt att för trädgårdsprodukter tillskapa ett gränsskydd, som ur skyddssynpunkt kan anses likvärdigt med det som tillämpas för jordbrukets produkter. Särskilt gäller detta de för den svenska odlingen ur ekonomisk synvinkel mest betydelsefulla produktslagen, såsom till exempel frukt, tomater, gurkor och matlök samt avskurna blommor och vissa plantskolealster. Styrelsen framhåller dock, att trädgårdsodlarna liksom jordbrukarna måste vara beredda att taga konsekvenserna av en överproduktion, som kan bli en följd av ett dylikt gränsskydd.

Med hänsyn till de speciella förhållanden, som råder i fråga om marknadsförandet av trädgårdsprodukter, torde lämpligt avvägda säsongtullar behöva kompletteras med importförbud och kvantitativa importregleringar, då skördeutfallet i Sverige är sådant, att särskilda åtgärder erfordras för att trygga avsättningen av svenskodlad vara till lönsamma priser. Liknande skyddssystem tillämpas redan i vissa andra till Gatt-avtalet anslutna länder.

Det är enligt styrelsen emellertid uppenbart, att enbart nyss berörda skyddsåtgärder från statens sida icke är till fyllest för att åstadkomma gynnsammare betingelser för trädgårdsnäringsen. Enligt styrelsens mening är det angeläget, att trädgårdsodlarna själva på allvar medverkar till att genom ekonomisk samverkan skapa ordnade förhållanden i fråga om avsättningen av produkterna. Visserligen har under senare år vissa ansträngningar gjorts i detta syfte, särskilt på fruktodlingens område. Sålunda har ekonomiska föreningar bildats mellan yrkesfruktodlare i vissa fruktodlingsområden i södra Sverige, och gemensamma sorterings-, packnings- och lagerlokaler har uppförts delvis med stöd av statliga lån och kreditgarantier. Men det saknas dock alljämt en samordnande topporganisation på det ekonomiska planet med möjlighet att övervaka marknaden i stort, att göra reklam för svensk vara och att sörja för en jämn fördelning av utbudet. Här erfordras krafttag av odlarna för att få till stånd en effektiv handelsorganisation. Å andra sidan torde enligt styrelsen det stå klart, att också en ordnad marknad inom landet, om än aldrig så väl organiserad, har små möjligheter att konkurrera med den utförsäljning till underpriser av importerade varor, som alltsom ofast förekommer.

Det finnes enligt styrelsens mening skäl för att nu verkställa en grundlig utredning och att i en sådan utredning taga upp hithörande problem till en mera allsidig belysning än det enligt lämnade direktiv varit möjligt för 1951 års trädgårdsutredning. Utöver avsättningsproblemen inom landet torde en dylik utredning böra klarlägga bl. a., hur andra länders mera restriktiva importpolitik i fråga om trädgårdsprodukter och frukt inverkar på tillförseln till och konkurrensen på den svenska marknaden, samt det inflytande detta har på den svenska produktionen. Vidare torde få undersökas, på vilket sätt man inom ramen för gällande internationella överenskommelser skall kunna skydda marknaden mot dumpingartad utförsäljning av importvaror. Inför pågående förhandlingar om gemensam nordisk marknad och sedermera gemensam europeisk marknad torde böra utredas, vilka konsekvenser en sådan samhandel skulle få för svensk produktion av trädgårdsprodukter. Utredningen torde jämväl böra omfatta den sedan länge aktuella frågan om förbättrad statistik på trädgårdsnäringens område.

Förslaget i motionerna I: 341 och II: 424 att fastställa officiella kvalitetsbestämmelser för svensk frukt, som saluföres för färsk konsumtion, synes förtjänt av att närmare övervägas. För att nå åsyftad verkan med en dylik åtgärd torde det emellertid vara nödvändigt att genom lagstiftning göra tillämpningen av dylika kvalitetsbestämmelser tvingande. Bestämmelser av liknande slag finnes redan i andra länder och tillämpas huvudsakligen för varor avsedda för export. I vårt närmaste grannland Norge är emellertid även varor avsedda för den inhemska marknaden underkastade offentlig kontroll. Frågan torde behöva närmare utredas för att få ett underlag till bedömning av verkningarna av en sådan kontrollåtgärd.

Motionerna I: 385 och II: 480 innehåller förslag om granskning av gällande bestämmelser för det statliga stödet till trädgårdsnäringens rationalisering. I denna fråga hänvisar styrelsen till de förslag, som styrelsen framlagt i sina anslagsäskanden för budgetåret 1957/58.

Behovet av utvidgad försöks- och forskningsverksamhet har även berörts i nämnda motioner. På detta område föreligger otvivelaktigt behov av upp rustning, och det kan förväntas, att den kommitté, som har att behandla försöksverksamheten och den högre undervisningen på jordbrukets område, kommer att framlägga förslag i dessa frågor.

Enär många för trädgårdsnäringen viktiga frågor behöver närmare klarläggas för att man skall kunna få en uppfattning om näringens existensbetingelser nu och i ett framtida ännu mera frihandelsvänligt Europa, tillstyrker styrelsen motionärernas förslag om en allsidig utredning.

I sitt den 12 mars 1957 dagtecknade yttrande har *statens jordbruksnämnd* tillstyrkt en utredning på ifrågavarande område. Därvid har nämnden anfört följande.

Produktions- och avsättningsproblemen inom den svenska trädgårdsnäringen, däribland den yrkesmässiga fruktodlingen, har under senare år varit föremål för olika statliga utredningar och undersökningar genom berörda näringsorganisationers försorg. Från den s. k. trädgårdsutredningen föreligger ett stencilerat, den 30 december 1952 dagtecknat betänkande med förslag rörande avsättningen av trädgårdsprodukter m. m. Vissa sammanställningar beträffande odlingen och avsättningen av hithörande produkter har vidare upprättats i samband med den s. k. småbruksutredningen och finnes intagna i dess tryckta betänkande den 16 februari 1955 (SOU 1955: 7). Ett ganska omfattande material i ämnet har även införskaffats och bearbetats i samband med utredningarna i 1952 års tulltaxekommitté. I kommit-

téns tryckta betänkande den 25 maj 1956 (SOU 1956: 14—16) har detta material dock endast till ringa del refererats. Ett ganska utförligt sammandrag av vissa undersökningar på trädgårdsnäringsens område, som på tulltaxekommitténs begäran utfördes av nämnden och Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund, finnes intaget i Jordbruksekonomiska Meddelanden för september 1954. Ytterligare undersökningar och överväganden angående de ekonomiska förhållanden inom trädgårdsnäringsen m. m. finnes vidare redovisade i de yttranden, som avgavs över de tre nyssnämnda utredningsförslagen. Referat av vissa skrivelser från lantbruksstyrelsen m. fl. i fråga om produktionsförhållandena inom trädgårdsnäringsen har intagits i propositionen 1955: 104 angående statligt stöd till trädgårdsrationaliseringen. I detta sammanhang torde även få erinras om de överväganden om stödgårdar till trädgårdsnäringsen, som har aktualiserats i samband med beslutet vid 1956 års riksdag om kollektiv bensinskatterestitution till trädgårdsnäringsen (sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande 1956: 1; XI ht 1957, punkt 218). Visst material till belysande av möjligheterna enligt GATT att reglera importen för trädgårdsprodukter finnes intaget i det i motionerna I: 385 och II: 480 berörda betänkandet av bevillningsutskottet (1956: 43 s. 4—6). Sammanställningar angående de i olika västeuropeiska länder tillämpade importregleringarna för frukt m. m. har senast under innevarande år upprättats inom vederbörande avdelningar av OEEC:s sekretariat.

I sitt yttrande den 1 november 1956 över tulltaxekommitténs betänkande, anförde nämnden, såvitt angick importskyddet för äpplen och päron, under erinran om de dithills tillämpade kvantitativa importrestriktionerna bl. a., att det enligt nämndens mening förelåg starka skäl för att frågan om den fortsatta importregleringen på detta område avgjordes i samband med prövningen av tulltaxekommitténs förslag. Enligt yttrandet fann nämnden det emellertid lämpligt att, innan de kvantitativa restriktionerna helt avvecklades, en snabbundersökning företogs i syfte att utvärdera, om i sådant fall behov förelåg av annat statsstöd åt fruktodlingen utöver tullskyddet. Konstaterades dylikt behov vara för handen, borde enligt nämndens mening även de lämpligaste formerna för statsstödet närmare utredas. Det syntes även böra undersökas, huruvida särskilda föreskrifter — i likhet med dem som gällde på jordbruksområdet — erfordrades till förhindrande av dumpingimport av frukt, som förorsakade eller hotade att förorsaka väsentlig skada på den inhemska prisbildningen. Nämnden ifrågasatte i anslutning till det anförda, om ej genom Kungl. Maj:ts försorg en särskild utredning borde tillsättas med uppdrag att verkställa skyndsamma undersökningar och överväganden i av nämnden angivna syften (se även Jordbruksekonomiska Meddelanden för januari 1957).

Anledning har icke förelegat för nämnden att frågå den ståndpunkt, som nämnden sålunda intog i yttrandet över tulltaxekommitténs betänkande. Nämnden instämmer följaktligen i det yrkande, som i motionerna I: 341 och II: 424 framställts om en utredning angående den yrkesmässiga fruktodlingens avsättnings- och gränsskyddsfrågor på längre sikt. Nämnden understryker även i detta sammanhang, att en dylik utredning bör slutföras i så god tid, att åtgärder med anledning av utredningen kan genomföras i samband med att Kungl. Maj:t och riksdagen tager slutlig ställning till tulltaxekommitténs förslag på ifrågavarande område. Nämnden utgår från, att detta ställningstagande kan äga rum under första halvåret 1958.

I fråga om andra produkter av trädgårdsodlingen i vidsträckt mening än äpplen och päron — köksväxter, bär, m. m. — har nämnden hittills för sin del icke haft anledning att föreslå någon förnyad statlig utredning. Någon

ändring i den nuvarande importpolitiken på detta område — fullständig importliberalisering gentemot OEEC-länderna m. fl. — har för nämnden icke framstått som aktuell. Hithörande produkter har f. ö. en relativt perifer anknytning till nämndens nuvarande verksamhet och nämnden har vid remissbehandlingen av tulltaxekommitténs betänkande icke heller ansett sig ha att taga ställning till kommitténs förslag beträffande tullarna för ifrågavarande produkter. Enligt vad nämnden har haft tillfälle att konstatera är emellertid det utredningsmaterial från de senare åren, som här föreligger, i stora delar ofullständigt eller föråldrat. (Trädgårdsutredningen grundar sina uppgifter om odlingen av köksväxter m. m. till väsentlig del på resultatet av en trädgårdsinventering från år 1943.) Fortlöpande produktions- och avsättningsstatistik saknas (bortsett från vissa specialuppgifter angående den fältmässiga odlingen av köksväxter och bär m. m., varom närmare säges i den tidigare omnämnda artikeln i Jordbruksekonomiska Meddelanden, september 1954). Skäligheten av de i föreliggande motioner och i andra sammanhang framkommande önskemålen om statligt stöd till köksväxtodlingen m. m. synes sålunda icke kunna bedömas utan förnyade undersökningar, syftande till en kartläggning av de aktuella förhållandena på ifrågavarande område. Med hänsyn till de ej oviktiga producent- och konsumentintressen, som här är berörda, kan nämnden därför i princip instämma i de önskemål, vilka nu har framförts om en förnyad utredning jämväl på köksväxt- och bärödlingsområden. Då problemen i viktiga avseenden har beröringspunkter med motsvarande problem på fruktodlingens område, synes det angeläget, att denna utredning sker i samband med eller i anslutning till den ifrågasatta utredningen angående fruktodlingen och att den utföres av samma utredningsorgan som fruktutredningen. Nämnden, som har föreslagit att den sistnämnda utredningen uppdrages åt en fristående kommitté, kan redan med hänsyn härtill icke biträda förslaget i motionerna I: 234 och II: 279 att utredningsuppdraget lämnas åt nämnden. Undersökningen bör enligt nämndens mening kunna koncentreras till frågor sammanhängande med produktionen och avsättningen (däribland distributionen i handels olika led) av de för näringsens lönsamhet centrala slagen av köksväxter, bär o. dyl.

Med anledning av vissa i de remitterade motionerna gjorda uttalanden understryker nämnden — liksom i tidigare liknande sammanhang — de strukturella olikheter, som föreligger mellan trädgårdsnäringen och det egentliga jordbruket. Redan med hänsyn till näringsens eget intresse måste ett statligt stöd till trädgårdsodlingen alltid avvägas med tanke på att denna produktion med hänsyn till sin natur, i motsats till vad fallet är med den egentliga jordbruksproduktionen, snabbt kan bringas att expandera. En produktionsökning på trädgårdsnäringens område kan ej blott komma att sträcka sig långt utöver de arealer, som motsvarar en ekonomiskt försvarbar produktionsvolym, utan kan även lätt medföra pristryckande massutbud, som gör varje importskydd illusoriskt. Vid övervägandena angående gränsskydd eller annat statligt stöd åt trädgårdsnäringen synes särskilt även böra uppmärksammas de brister på försäljningsorganisationens område som här — i motsats till vad förhållandet är inom jordbruksnäringen — uppenbarligen alljämt föreligger.

Med tanke på den stora betydelse, som numera måste tillmätas de internationella aspekterna på omfattningen och utformningen av ett gränsskydd, bör enligt nämndens uppfattning i direktiven till den blivande utredningen en särskild erinran göras om de bestämmelser på området, som gäller eller överväges inom de internationella samarbetsorgan, vilka berör Sveriges utrikeshandel (GATT, OEEC, konferenserna angående europeisk tullunion, nordisk tullunion, europeiskt frihandelsområde m. m.). I samband med even-

tuella förslag i fråga om gränsskydd bör dylika bestämmelser självfallet beaktas.

Nämnden framhåller slutligen önskvärdheten av att frågan om uppläggningsen av en sådan trädgårdsstatistik, som i fortsättningen kan tjäna till ledning vid bedömningen av trädgårdsnäringens ekonomiska problem, erhåller en tillfredsställande lösning i samband med den nu ifrågasatta utredningen.

Sveriges lantbruksförbund har i yttrande den 13 mars 1957 funnit det motiverat att en utredning i motionernas syfte kommer till stånd. Till stöd härför har förbundet anfört följande.

Samtliga motioner är föranledda av de ekonomiska svårigheter, som den svenska frukt- och trädgårdsodlingen sedan några år befinner sig i. Under den senaste tiden har också från olika håll framställningar gjorts till myndigheterna om utredningar rörande målsättningen för den svenska frukt- och trädgårdsodlingen och rörande åtgärder för att ge producenterna skälig lönsamhet. Då de svårigheter, som kunnat iakttagas under tidigare år, icke avmattas utan i stället visat en tydligt tilltagande tendens, synes det enligt förbundets uppfattning ofrånkomligt, att man från myndigheternas sida medverkar till åtgärder, ägnade att skapa bättre ekonomiska betingelser för yrkesutövarna inom trädgårdsnäringen. I den mån sådana åtgärder icke kan vidtagas utan föregående utredningar, synes sådana enligt förbundets uppfattning bör igångsättas med det snaraste.

Av de olika motionerna begränsar sig motionerna I: 341 och II: 424 till den yrkesmässiga fruktodlingens avsättnings- och gränsskyddsfrågor på längre sikt, medan motionerna I: 234 och II: 279 avser trädgårdsnäringen i dess helhet. Motionerna I: 385 och II: 480 omfattar likaledes trädgårdsnäringen i dess helhet men äsyftar en allsidig och mycket ingående utredning rörande trädgårdsnäringens samtliga problem. Förbundet anför härtill, att tidsfaktorn bör tillmätas en väsentlig betydelse, när det gäller uppläggningsen av de föreslagna utredningarna. F. n. synes de ekonomiska svårigheterna i särskilt hög grad koncentrera sig till fruktodlingen. Enligt förbundets uppfattning är det fördenskull angeläget, att den inhemska fruktodlingen och dess marknads- och lönsamhetsproblem göres till föremål för en särskild utredning, som bör igångsättas med det snaraste.

Vad gäller frågan om en utredning rörande trädgårdsnäringen i övrigt erinrar förbundet om att de förslag, som en tidigare utredning på detta område för några år sedan framlade, icke föranlett några åtgärder från myndigheternas sida. Trädgårdsprodukternas gränsskyddsfrågor har sedermera behandlats i 1952 års tulltaxekommitté. Inom denna kunde av naturliga skäl en allsidig och djupgående bedömning av trädgårdsnäringens olika problem icke ske. Betydande meningsmotsättningar uppkom för övrigt mellan kommitténs majoritet och reservanterna i nu berörda frågor. Förbundet hänvisar i detta sammanhang till förbundets gemensamt med Riksförbundet Landsbygdens folk den 8 november 1956 avgivna yttrande över tulltaxekommitténs förslag till ny tulltaxa.

Lantbruksförbundet finner sålunda en utredning rörande trädgårdsnäringen i enlighet med vad motionärerna föreslagit väl motiverad. Förbundet föreslår, utöver de frågeställningar, som skisserats i motionerna, att båda utredningarna, såväl utredningen om fruktodlingen som utredningen om trädgårdsnäringen i övrigt, kommer att omfatta fråga om en förbättrad statistik inom dessa näringsgrenar. F. n. är bristerna i detta avseende mycket besvärande.

I yttrande, dagtecknat den 15 mars 1957, har *Riksförbundet Landsbygdens folk* tillstyrkt den i motionerna gjorda hemställan om en allsidig utredning av trädgårdsnäringens problem samt därvid framhållit följande.

Samtliga motioner gäller trädgårdsnäringens krisläge. Motionärerna framlägger även vissa förslag till lösande av näringens svårigheter. Beskrivningen i motionerna av trädgårdsnäringens läge överensstämmer med förbundets erfarenheter. Trädgårdsnäringens svårigheter synes sålunda enligt förbundets uppfattning främst bero därpå, att trädgårdsprodukternas saluförande på den inhemska marknaden ännu icke erhållit en tillfredsställande lösning. Gränsskyddet och utnyttjandet av detsamma hänger intimt samman med nämnda brister i fråga om produkternas marknadsförande. Frågorna torde icke kunna lösas oberoende av varandra. Såväl beträffande marknadsförandets organisering som gränsskyddets utformning torde värdefulla erfarenheter kunna erhållas från vissa västeuropeiska länder liksom från det pris-sättningsystem, som tillämpas för de egentliga jordbruksprodukterna här i landet.

Sveriges yrkesfruktodlares riksförbund har i sitt yttrande den 15 mars 1957 till fullo tillstyrkt den i motionerna gjorda hemställan om en allsidig utredning av fruktodlingens avsättnings- och gränsskyddsfrågor. Beträffande motiveringen hänvisar förbundet till den framställning, som förbundet och *Riksförbundet Landsbygdens folk* den 18 december 1956 lämnade till chefen för jordbruksdepartementet. I framställningen gavs en överblick över den yrkesmässiga fruktodlingens problem och konstaterades, att dessa problem i huvudsak gällde marknadsförandet och gränsskyddet. I framställningen hemställdes, att chefen för jordbruksdepartementet måtte föranstalta, att fruktodlingens problem snarast blev föremål för en allsidig utredning. I anledning av motionerna understryker yrkesfruktodlares riksförbund ytterligare angelägenheten av tidigare anförda synpunkter, vilka i huvudsak överensstämmer med vad *Riksförbundet Landsbygdens folk* framhållit i sitt i det föregående redovisade yttrande den 15 mars 1957.

Slutligen har *Sveriges handelsträdgårdsmästareförbund* i yttrande den 15 mars 1957 funnit det starkt motiverat, att trädgårdsnäringens problem blir föremål för en allsidig utredning. Därvid har förbundet framhållit följande.

Förbundet finner den omständigheten, att så många motioner väckts med i stort sett enahanda krav, utgöra ett påtagligt bevis för att förhållandena inom trädgårdsodlingen icke är tillfredsställande och att stor oro för framtiden råder bland näringens företagare, som också understrykes i motionerna. Riktigheten av denna bedömning kan även vitsordas av förbundet. I motionerna omnämnes en rad av problem, som bl. a. förbundet vid upprepade tillfällen under senare år genom skrivelser och uppvaktningar aktualiserat inför vederbörande myndigheter. Förbundet understryker sålunda starkt behovet av att utredningskraven beaktas.

För att ge en samlad bild av vad som innefattas i begreppet trädgårdsnäringen lämnar förbundet i det följande en kortfattad översikt över de olika produktionsgrenarna inom odlingen samt deras ekonomiska betydelse.

Trädgårdsodlingen ingår som en självständig näringsgren inom näringslivet i landbrukssektor tillsammans med jordbruket, skogsbruket och fisket. Gränsen mellan jordbruk och trädgårdsodlingen har under senare år blivit alltmera flytande. För allt flera jordbruk har nämligen inkomster från fält-

mässig odling av trädgårdsväxter, d. v. s. köksväxter, frukt och bär blivit ett väsentligt inslag i de sammanlagda intäkterna från jordbruket. Under senare år beräknas arealen för denna odling ha uppgått till ca 10 000 ha med ett skördevärde av i runt tal 5 000 kronor per ha. Huvuddelen av produktionen avsättes till konservindustrin, men en mycket betydande del avsättes också på färskvarumarknaden. För närmare 10 000 jordbrukare, företrädesvis s. k. småbrukare, torde odling av trädgårdsalster utgöra en viktig del av totalinkomsterna.

Den yrkesmässiga fruktodlingen omfattar produktionen av äpplen, päron, plommon och körsbär. Odlingen bedrivs f. n. på en areal om ca 6 000 ha, fördelad på ca 2 000 yrkesutövare. Det årliga produktionsvärdet kan uppskattas till omkring 60 miljoner kronor.

Den ekonomiskt och socialt mest betydande odlingen äger rum i de s. k. handelsträdgårdarna, vilkas huvudproduktslag är tomat, gurka, sallat, blomkål och andra slag av grönsaker samt blommor och prydnadsväxter. Odlingen sker i växthus och drivbänkar samt på friland. Arealer under glas uppgår till ca 650 ha och på friland ca 4 500 ha. Antalet företagare inom denna odlingsgren uppgår till ca 7 000 och dessutom heltidssysselsättes ca 10 000 löneanställda. Det totala produktionsvärdet beräknas uppgå till minst 260 miljoner kronor per år.

Plantskoleskötseln utgör en fjärde avgränsad del av trädgårdsodlingen. Den innefattar uppdragningen av fruktträd och prydnadsväxter och bedrivs på en areal om ca 1 700 ha. Antalet företag uppgår till ca 300, vilka sysselsätter ca 1 200 löneanställda. Det årliga produktionsvärdet uppskattas till ca 30 miljoner kronor.

Produktionsvärdet av den yrkesmässigt bedrivna trädgårdsodlingen i landet kan sålunda uppskattas till i runt tal 400 miljoner kr. För sammanlagt minst 15 000 företagare och nästan lika många löneanställda utgör inkomster från trädgårdsväxtodling den hela eller väsentliga inkomsten. Företagen är slutligen i huvudsak lokaliserade till landsbygdsmiljö, där de på många håll verksamt bidrager till näringslivets differentiering.

För att råda bot på de nuvarande svårigheterna för företagarna inom näringen och skapa bättre förutsättningar för framtida ekonomisk trygghet kan urskiljas tre led i de åtgärder, som kan ifrågakomma. Dessa är dels fortsatt rationalisering av produktionen inom de enskilda företagen, dels rationalisering av distributionen genom uppbyggnad av en ekonomisk organisation för försäljning av trädgårdsprodukter, dels ett effektivt gränsskydd.

Det första av dessa led har redan i viss mån tillgodosetts genom att de mindre företagen erhållit möjlighet att få statliga bidrag och kreditgarantier för genomförande av rationaliseringsåtgärder. Därjämte har från odlarnas sida uttryckts starka önskemål om en förbättrad rådgivningsverksamhet genom specialkonsulenter, vilket skulle vara ytterst värdefullt för rationaliseringssträvandena. Från näringens organisationer har därför framställts krav på att viss del av de numera tillgängliga restitutionsmedlen för skatten på bensin till trädgårdstraktorer skulle få användas till förstärkning av den specialkonsulentverksamhet, som redan bedrivs i viss omfattning på området.

I fråga om det andra ledet kan anföras, att ett intensivt arbete f. n. nedlägges av näringens fackliga organisationer för att på nytt få till stånd en försäljningsorganisation. Utsikterna att lyckas härmed verkar f. n. goda, i första hand i de viktiga produktionsområdena i Skåne. För att kunna intensifiera arbetet även i denna sak har bl. a. förbundet förordat, att en väsentlig del av bensinskatte-restitutionsmedlen bör användas till organisationsarbete med sikte på bildandet av försäljningsföreningar.

Vad angår det tredje ledet föreligger redan ett ställningstagande beträffande näringens tullskydd genom 1952 års tulltaxekommittés förslag till i stort sett oförändrade tullar på trädgårdsprodukterna. Resultatet härav förutser kommittén genom att ange bl. a. följande: »Även med ett tullskydd av nuvarande storlek har man sannolikt att motse en viss bortrationalisering av mindre lönande företag. Enligt kommitténs uppfattning finnes icke anledning tveka inför en sådan konsekvens.» För odlarnas del är denna av tulltaxekommittén redovisade uppfattning ytterligt nedslående. Än betänkligare anser förbundet det vara att ett förslag med så vittgående konsekvenser för en hel näringsgren framlägges endast på grundval av den ytliga bedömning av näringens betydelse, som varit möjlig att göra inom tulltaxekommittén.

Enligt förbundets uppfattning skulle sålunda vissa verksamma åtgärder kunna vidtagas för förbättring av det ekonomiska läget inom trädgårdsodlingen genom att bensinskatterestitutionsmedlen finge tagas i anspråk i rationaliseringsarbetet på sätt nyss angivits dels för de enskilda företagen, dels på distributionens område. Näringen skulle därmed få möjlighet att med egna medel åtminstone till en del kunna avhjälpa vissa påtagliga brister särskilt beträffande organisationsförhållandena. Om denna väg ej anses möjlig att följa, anser emellertid förbundet det ytterst angeläget, att få utrett, i vad mån stödåtgärder på annat sätt kan påräknas, i synnerhet i frågan om uppbyggnaden av en försäljningsorganisation inom näringen. Med tanke på det föreliggande förslaget i tullfrågan och det planerade friare handelsutbytet i Norden och i Västeuropa är det också angeläget att få utrett hur näringens framtida gränsskydd skall utformas.

Hela frågan om trädgårdsnäringens framtida ställning kan ej avgöras på annat sätt än genom ett samspel mellan en rationell distributionsform och ett lämpligt avpassat gränsskydd. Att i en utredning behandla endast den ena av dessa båda avgörande faktorer, såsom skedde exempelvis i 1951 års trädgårdsutredning, kan ej anses tillfredsställande. En utredning i nuvarande läge bör få taga ställning till alla förekommande problem för näringen med aktgivande på förhållandena i ett flertal andra europeiska länder, där trädgårdsodlingen, inklusive växthusodlingen, betraktas som en del av jordbruket och ur beredskapspolitiska och andra synpunkter behandlas på likartat sätt. Från trädgårdsnäringens sida vore det önskvärt att så vore fallet även i vårt land, där samordningen med jordbruket är ofullständig.

För yrkesutövarna inom trädgårdsnäringen är det med hänsyn till planeringen inför framtiden nödvändigt att få fastslaget, om det ur allmänna synpunkter anses befogat att yrkesmässig trädgårdsodling uppehålls och ges möjlighet till utveckling inom landet. Om så anses vara fallet, måste det också klarläggas på vilket sätt detta skall möjliggöras. Det torde nämligen under alla omständigheter stå klart, att inför en ytterligare skärpt konkurrens utifrån omintetgöres möjligheten att driva en lönande, yrkesmässig trädgårdsodling i Sverige. Med tanke på de ytterst skiftande produktionsförhållandena inom denna näring är det dock ej säkert, att samma åtgärder beträffande gränsskyddet, som nu tillämpas inom jordbruket, direkt kan tillämpas på hela trädgårdsområdet.

I enlighet med nyss anförda synpunkter och särskilt med hänsyn till de ytterst osäkra framtidsutsiktterna för yrkesutövarna inom trädgårdsodlingen anser förbundet det starkt motiverat, att näringens problem blir föremål för en allsidig utredning, varefter förslag till riktlinjer för en framtida trädgårdspolitik i vårt land kan framläggas. Förbundet anser det därvid naturligt, att en kommande utredning skall omfatta samtliga produktionsgrenar inom näringen.

Utskottet. Den svenska trädgårdsnäringen har under de senaste decennierna undergått en betydande utveckling såväl kvantitativt som kvalitativt. Denna utveckling har otvivelaktigt främjats av att näringen under krigsåren och tiden närmast därefter arbetade under relativt gynnsamma ekonomiska förhållanden. Efter hand som det internationella handelsutbytet åter kommit i gång har emellertid näringens ekonomiska förutsättningar under inverkan av den utländska konkurrensen förändrats åtskilligt. Lönsamhetsutvecklingen har hos stora grupper av företagare inom näringen väckt farhågor för trädgårdsodlingens framtid i vårt land. Under den senaste tiden har också vid olika tillfällen framställningar gjorts om statliga åtgärder för att komma till rätta med de uppkomna svårigheterna. De föreliggande motionerna bör ses mot denna bakgrund. I motionerna har begärts mer eller mindre långt gående utredningar rörande näringens problem. Det gemensamma syftet med yrkandena i motionerna torde vara att på grundval av utredningsresultaten få fram förslag till riktlinjer för en framtida trädgårdspolitik. Vid utformningen av dessa riktlinjer synes enligt motionärerna det för jordbruket gällande prissättningssystemet i tillämpliga delar kunna tjäna som förebild. Samtliga i ärendet hörda remissinstanser har ställt sig positiva till förslagen om utredning.

I detta sammanhang får utskottet fästa uppmärksamheten på att förhållandena på trädgårdsnäringens område varit föremål för överväganden inom skilda statliga utredningar. Sålunda har frågan om behovet av åtgärder för att förbättra avsättningsförhållandena inom näringen utretts av trädgårdsutredningen, vilken i ett stencilerat betänkande den 30 december 1952 framlagt vissa förslag i ämnet. Vidare har i det av småbruksutredningen avgivna betänkandet (SOU 1955: 7) redovisats vissa sammanställningar beträffande odlingen och avsättningen av trädgårdsprodukter. Ett ganska omfattande material i ämnet har även införskaffats och bearbetats i samband med utredningsarbetet inom 1952 års tulltaxekommitté. I ett av kommitténs betänkanden (SOU 1956: 15) har frågan angående näringens gränsskydd upptagits till diskussion och i anslutning därtill framlagts förslag rörande tullskyddets utformning för trädgårdsprodukter.

Vidare har under de senaste åren från statsmakternas sida vidtagits konkreta åtgärder till stöd för trädgårdsnäringen. Utskottet får därvidlag erinra om att trädgårdsföretagen genom beslut av 1955 års riksdag beretts ökade möjligheter att erhålla stöd för rationaliseringsåtgärder (prop. 104; JoU 23; rskr 276). Sedermera har 1956 års riksdag beslutat att, räknat från den 1 juli 1955, gottgörelse skall lämnas näringen för av dess utövere erlagd bensinskatt. Medlen skall användas för främjande av ändamål, som är av allmän nytta för näringen. Hittills har för sådana ändamål anvisats sammanlagt 780 000 kronor, att avräknas mot automobilskattemedlen (sammansatt bevillnings- och jordbruksutskotts utlåtande 1956: 1; rskr 219; IX ht 1957 p. 218; JoU 1 p. 205; rskr 9).

De åtgärder, som sålunda vidtagits av statsmakterna, utgör enligt utskottets förmenande ett värdefullt stöd åt näringsutövarna. Emellertid har de hittills verkställda utredningarna och de olika initiativen på området varit inriktade endast på vissa avgränsade problem. Någon allsidig utredning och därå grundade förslag från statsmakternas sida föreligger sålunda ej. Därtill kommer, att det förebragta utredningsmaterialet numera torde få betraktas som föråldrat. Med hänsyn härtill torde det enligt utskottets mening vara svårt att få en grundval för bedömande av behovet utav och formerna för det fortsatta statliga stödet åt näringen utan att förnyade undersökningar verkställas. Dessa undersökningar bör syfta till en allsidig kartläggning av de aktuella förhållandena och de för framtiden sannolika betingelserna på området. Utskottet förordar därför i likhet med motionärerna och remissinstanserna, att en utredning rörande näringens problem snarast kommer till stånd. Utredningen bör enligt utskottet lämpligen utföras av en fristående kommitté. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i anslutning till de synpunkter som framförts i motionerna och remissyttrandena närmare utforma de direktiv, som bör utfärdas för utredningsarbetet. I detta sammanhang vill utskottet understryka vikten av att i direktiven hänvisning göres till förhållandena inom den internationella handeln och de bestämmelser på området, som gäller eller överväges inom de internationella samarbetsorgan, i vilka Sverige deltagar. Utskottet får härvidlag särskilt erinra om de förpliktelser, som åvilar Sverige genom anslutningen till det allmänna tull- och handelsavtalet (GATT), ävensom om de aktuella övervägandena angående en nordisk tullunion och ett europeiskt frihandelsområde. Vid utarbetandet av utredningsförslagen bör självfallet vederbörlig hänsyn tagas till sistnämnda förhållanden.

Under åberopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 234 och II: 279, I: 341 och II: 424 samt I: 385 och II: 480, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allsidig utredning rörande trädgårdsnäringens problem samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kan föranleda.

Stockholm den 5 november 1957

På jordbruksutskottets vägnar:

ANDERS PETTERSSON

Vid detta ärendes slutbehandling har närvarit:

från f ö r s t a kammaren: herrar Lage Svedberg, Bertil Andersson, Mossberger, Gunnar Berg*, Johan Persson, Kristiansson, Franzén, Theodor Johansson* och Yngve Nilsson;

från a n d r a kammaren: herrar Pettersson i Dahl, Ahlsten, Östlund*, Netzén*, fru Lindskog, herrar Rimås*, Arweson, Johanson* i Västervik och Hedin.

* Ej närvarande vid justeringen.